

מינהל חברה ונוער
אגף תכנים, תכניות, הכשרה והשתלמויות

אליעזר בן יהודה אפשרות לפעילות ב'

מהלך הפעילות שלב א' – בקבוצות

נתחלק לקבוצות בנות 5-6 משתתפים.

- כל קבוצה תקבל **שלושה קטעים שונים** שכתבו אנשי לשון, עט וספר, המציגים תופעות לשוניות שמרגיזות אותם ותופעות לשוניות החביבות עליהם.
- חברי הקבוצה יקראו את הקטעים ויבחרו בקטע המדבר אליהם ביותר. חברי הקבוצה יוסיפו דוגמה משלהם לתופעה הלשונית המתוארת בקטע או יציינו תופעות לשוניות אחרות שמצאו חן בעיניהם או שהכעיסו אותם.
- הקבוצה תתכונן לדיווח בפני המליאה.

שלב ב' – במליאה

כל קבוצה תדווח על הקטע שבחרה ותציג את הדוגמות שהוסיפה.

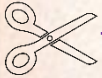
שאלות לדיון

- איך הייתם מגדירים את מצבה של העברית היום?
- האם עלינו להילחם בסלנג או לאפשר שימוש בו?
- באיזו מידה שימוש במילים לועזיות מחליש את השפה? באיזו מידה הוא מעצים ומרחיב אותה?
- באיזו מידה, לדעתכם, השפה העברית נמצאת בסכנת היעלמות? נמקו.
- מה אנחנו יכולים לעשות כדי לחזק את מצבה של השפה העברית בקרב בני נוער ומבוגרים, בארץ ובעולם?

קטעים

עלי מוהר – פזמונאי ישראלי

בבניין הפעיל... מדובר בהגייה. שם נמשכת השמדת החיריק באין עוצר – הַרגשתי הַתחלתי הַגעתי.

אהרון מגד – סופר, מחזאי ופובליציסט ישראלי, חתן פרס ישראל לספרות (2003)

אציין ביטוי שהוא אחד היפים ביותר בעברית ואין לו תרגום בשום לשון אחרת, "ציפור-נפש". ה"ציפור" כאן אינה מבעלי הכנף. מובנה המילולי הוא "קנה הגרון" או "גרגרת" ומקורה תלמודי (בבא קמא), אבל היא נכנסה ללשון המדוברת והכתובה כהשאלה: הדבר העיקרי, היקר ביותר לנפש. אוכל לומר אם כן שהלשון העברית היא "ציפור הנפש" שלי.

שמעון אדף – משורר, סופר ומוזיקאי ישראלי

חבל על הזמן, פצצות לגבות, פגזים לריסים – כל חוסר היכולת של העברית המתהווה בשנים האחרונות להביע התפעלות, התפעמות, רגש של אפסות מבלי לגמד את הדבר שמולו הרגש או הצורך בהבעה מתעורר, מבלי להעביר אותו, לבזות אותו באיזה שהוא אופן, להאליים אותו, לסחבק אותו עד דק, נמסך לתוך שורת הביטויים הכעורה הזאת שיותר מכל מוכיחה עד כמה השפה, כאמצעי המתווך בין אדם לעולם, כמנסחת מציאות, טופחת על פנינו ללא הרף.

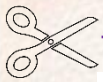

שהם סמיט – סופרת למבוגרים וילדים, מתרגמת ומבקרת ספרות ישראלית

מרגיז אותי צמד החמד "מזה" (במלרע) ו"מזה" (במלעיל), "מזה!" (במלרע, ובסימן קריאה קולני) הוא המפלץ החינני (כי עצומה הדרמה המכונסת בשלוש אותיותיו) שטרף את "סליחה?!" "הכיצד!" "לא יקום ולא יהיה", "הגזמת!" והשיא "על גופתי המתה!" ושאר ביטויים במשלבי שפה שונים המאפשרים לדובר למקם עצמו בנוחיות על סולם התדהמה.

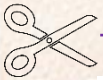
זיסי סתווי – עורך ספרותי ומנחה מפגשי ספרות ומוזיקה ישראלית

שיבושים כמו "עשר שקל" או "שלוש אלף" מעלים לי את הסעיף. חבר שלי העיר באוזני כי שמע במו אוזניו שר בממשלה שאמר מעל בימת הכנסת "שלוש אלף שקל". תמהני אם שר בריטי ישבש את שפתו בצורה כל כך וולגרית. אבל זה כאין וכאפס לעומת הצירוף "כזה כאילו" שהוא חסר חן, חסר היגיון ולשוני ופשוט מכוער. צר לי לשמוע אנשים רבים, בעיקר צעירים, המכערים את השפה בצירופים כאלה. אבל יותר מכולם קרוב לי הביטוי המופיע בספר קהלת (יב, יב) "היזהר עשות ספרים הרבה". במסגרת עבודתי במוסף לספרות של "ידיעות אחרונות", אני נוכח יומיום שהביטוי הזה נכון ורלוונטי לחיי התרבות שלנו כאן ועכשיו.

סמי מיכאל – סופר ישראלי

המילה "רמזור" היא כה מוצלחת עד כי התאזרח אפילו בשפת הערבים בישראל. הצליל הצרוף (רמז - אור), האותיות המעטות, משדרים אלגנטיות כה יפה לעומת המקבילות המסורבלות שלה בשפות אחרות, כמו אנגלית וערבית.

רוביק רוזנטל – בלשן, מילונאי, עיתונאי וסופר ישראלי

יופיה של העברית מתמצה בשפת המקרא ויופיה של שפת המקרא מתמצה בשיר השירים. הנפלא הוא ששיר השירים שומר על נוכחות חיונית בעברית הישראלית. את שיר השירים זוכרים, שרים, בעשרות ואולי מאות לחנים, מצטטים, ועקבותיו רבים בשירה החדשה, בפופ (אלף כבאים לא יצליחו לכבות אותי) והומור. כמעט כל פסוק משיר השירים, מ"עיניך יונים" ועד "אל גינת אגוז", מרעיד מיתר כלשהו אצל מישהו. העברית החדשה זרועה ניבים חיים שנולדו בשיר השירים כמו חולה אהבה, בחור כארז, לא ידעתי נפשי, עזה כמוות אהבה, ושמות ספרים רבים באו משם, כמו "על כפות המנעול", "היושבת בגנים", "עת הזמיר" ו"אחותי כלה". הספר הזה הוא כמוסת יופי נצחית. אי אפשר לתאר את העברית בלעדיו.

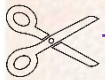
ורדה דז'קונט – פסיכולוגית, סופרת, עיתונאית ואשת תקשורת ישראלית

המילה הכי מעצבנת אותי היא "כאילו", אותה יבלית שפשטה בדיבור של צעירים רבים. דוגמה אופיינית: "אתמול אני כאילו הלכתי ברחוב" (הלכת ברחוב או לא הלכת ברחוב?). "ואז כאילו ראיתי בחורה שכאילו מצאה חן בעיניי, רציתי כאילו לגשת אליה, אבל כאילו מיהרתי". אני אוהבת את מכלול השפה על מרבית דימוייה המתחדשים, מ"להתקרצץ" ועד "לג'עג'ע", "לזפזפ בשלט".

אילן שיינפלד – משורר, סופר עברי ואיש יחסי ציבור

הביטוי הלשוני הנפוץ שמרגיז אותי במיוחד הוא "חבל על הזמן" משום שהפך אצלי לשגרת לשון חביבה במיוחד למרות שאני מודע לאבסורד הלוגי הטמון בו. אנו אומרים "חבל על הזמן" בדיוק על אותם זמנים שכלל וכלל לא חבל על הזמן שבהתנסות בהם.

התופעה שהכי מרגיזה אותי בשפה העברית המדוברת היא השמטת מילות ו/או אותיות יחס. "תביא המגש" (במקום את המגש), "תכניס העוף לתנור" (במקום את העוף) וכך הלאה. מילות ואותיות היחס הן רכיבי משמעות מהותיים ביותר והשמטתן יוצרת חללים ריקים של משמעות, שגורמים לנו להתעכב רגע כדי להבין משפט שאחרת היה מובן לגמרי.

יוסי שריד – פוליטיקאי, עיתונאי, פובליציסט, סופר ומשורר ישראלי ושר החינוך

היום דובר שרוצה לתת יתר תוקף לדבריו הקלושים, מוסיף את המילה "נקודה". הנקודה הזאת באה לומר – סוף פסוק. כלה ונחרצה. אין עוד מקום לדין ודברים.

אני רוצה להסב תשומת לב לתופעה לשונית מעניינת. משום שאני בעוונותיי איש מאובטח שנים רבות, שמתי לב לשומר הראש שמתלווה אלי תמיד, אבל רק בעברית הוא "שומר ראש". בשפות אחרות הוא BODY GUARD, כלומר, שומר גוף. ללמדנו עד כמה נחשב בשפתנו שלנו הראש בכלל ו"הראש היהודי" בפרט. אז נשמור עליו. נקודה.

(מתוך: "מצב העברית", הארץ – מוסף יום העצמאות, תשס"ב, 16.4.2002)